

Akademik Šesták: Fiala upřednostňuje své ego. A Německo nám přináší jednu katastrofu za druhou

- CZ24 News | 10. listopadu 2022

ČESKO: Výjezdní zasedání české vlády v Kyjevě, i když jen v polovičním složení, potvrdilo, že premiérovi Petru Fialovi se v okázalé podpoře Ukrajiny žádný z evropských politiků nemůže vyrovnat. „Považuji to za přehmat a úlet, i když je to vlastně potvrzení obecného názoru, že Petr Fiala upřednostňuje Ukrajinu a své ego a zapomíná, že se stal premiérem českých občanů a že má především hájit jejich zájmy,“ říká pro ParlamentníListy.cz profesor Jaroslav Šesták, emeritní vědec Akademie věd ČR.

Foto: Archiv JŠ Popisek: Prof. Ing. Jaroslav Šesták, DrSc, dr.h.c., fyzikální chemik, emeritní vědec Akademie věd ČR

V poslední době se mluví - více než kdykoli za těch už téměř devět měsíců - o tom, jak by bylo možné ukončit válku na Ukrajině. Co o tom soudíte?

Odpovím s odkazem na svoji zkušenost. Jako dítě jsem konec války prožil na hranici Sudet, kde se lidé báli, že případný atentát na Hitlera ukončí jeho běsnění a osvícené Německo ukončí válku, ale zabraná území posvěcená mnichovskou dohodou mu zůstanou. Stejně obavy asi mají Ukrajinci, když se za jejich zády mluví o ukončení války a kdy anexe zabraného území posvětilo jakési (pseudo)referendum sebeurčení. Jinou analogii nabízí současný trend vyhladovět a jinak ničit obyvatelstvo zpustošením ukrajinské infrastruktury.

Obdobně tak Stalin v roce 1929 odstartoval drastickou kolektivizaci zemědělství a následný „hladomor“, graduující v zimě 1932-1933, si na úrodné Ukrajině vybral čtyři miliony obětí, nepočítaje šest milionů nenarozených dětí. Nebylo tehdy divu, že v první vlně vítali Ukrajinci agresi Německa na přelomu čtyřicátých let jako osvobození. Prostě historické běhy krutovládců nejsou moc nápadité, protože se jen opakují, a to jen v jiné podobě a možná v hrůznější formě, která dnes

zasahuje celý svět.

Ukrajina se statečně brání, ale bez vojenské pomoci Západu by už jistě byla v područí Ruska. Je to pro západní země a především velmoci otázka i vlastní důvěryhodnosti?

Opět něco z historie. Po rozpadu Sovětského svazu v roce 1991 a vyhlášení samostatnosti Ukrajiny zůstala na jejím území cca třetina jaderného arzenálu bývalého SSSR, což z ní vlastně dělalo třetí nejmenší jadernou velmoc. Na základě tzv. budapeštského memoranda v roce 1994 se Ukrajina stala signatářem smlouvy o nešíření jaderných zbraní a výměnou za bezpečnostní záruky ukrajinské samostatnosti velmocemi Ruska, USA a Velké Británie se vzdala svých jaderných zásob. Takže jaksi vyplývá, že pomoc Západu vlastně nahrazuje selhání jeho garance ukrajinské nezávislosti a tak nějak alespoň splňuje i závazek udržení její působnosti.

Představme si situaci, kdyby si Ukrajina výzbroj ponechala a měla k dispozici i související rakety dalekého doletu. Pak by třeba na bombardování hlavního města Kyjeva, agrese nazvané Ruskem jako speciální operace, mohla Ukrajina recipročně odpovědět a použít rakety proti samotné Moskvě, což by Rusko jistě nazvalo terorismem. I nukleární vyhrožování by probíhalo na jiné úrovni a svět by se možná divil, k čemu všemu by mohlo bývalo dojít. Dnes je to jinak. Kdysi usnadnilo ukončení války s Japonskem svržení dvou jaderných bomb, a tak v analogii dnes zmiňuje Putin stejný argument, když vyhrožuje zničením nějakého malého města na Ukrajině, čímž si myslí, že by podpořil mírová jednání. Že by se historie i tady opakovala?

Když jste připomněl Rusko jako jednoho z garantů nezávislosti, co mohlo být tím silným motivem k porušení smlouvy?

Opět analogie. Německo po prohrané první světové válce přišlo o území a cítilo se podvedené a ošizené tehdejší mírovou smlouvou. To evokovalo následné znovuvybudování jeho mocenského postavení vyústujícího ve druhou válku. Sovětský svaz se rozpadl po prohrané studené válce a přišel o vazalské státy Pobaltí a Ukrajinu. Asi se cítil stejně ošizen vývojem událostí, což vyvolalo snahu vybudovat předchozí velmocenskou dominanci podbízenou velmocenskými choutkami prezidenta. Stejně jako tehdy v Německu, kdy občané souhlasně hajlovali, tak dnešní Rusové stejně tak masově přikyvují pro nás nepochopitelným idejím a akcím. Z předchozího řečeného vyplývá, že vlastně žádným úmluvám nemůžeme věřit a že svět je v područí nezodpovědných reformátorů a jejich velmocenských pocitů – **svět se zbláznil**, jak jsem už naznačil dříve.

Do Kyjeva vyrazila na výjezdní zasedání česká vláda, i když jen v polovičním složení. Jak hodnotíte počínání premiéra Petra Fialy, jemuž se v okázalé podpoře Ukrajiny žádný z evropských politiků nemůže vyrovnat?

Považuji to za přehmat a úlet, když je to vlastně potvrzení obecného názoru, že Petr Fiala upřednostňuje Ukrajinu a své ego a zapomíná, že se stal premiérem českých občanů a že má především hájit jejich zájmy. Zatímco kraloval na Ukrajině, zdražila v Česku elektřina nejvíc v Evropě, brambory se stávají luxusním zbožím a zdá se, že je to důsledek liknavosti jeho vlády.

S vysokými cenami energií se potýkají i jinde v Evropě, ale Česko je až extrém. Na co především doplácíme?

Návrhy předložené Bruselu s českým řešením energetické krize se vracejí domů s poněmčtělým řešením, a tak se stávají spíše námětem pro politickou satiru. Z hlediska historie nám Německo přináší jednu tragédii za druhou a dnes tomu napomáhá i německá šéfka Evropské komise Ursula von der Leyenová, která zabraňuje kvůli své (ne)schopnosti všem alternativním řešením, a tak znovu blokuje zastropování cen plynu používaného v elektrárnách.

Založení německého fondu na energetickou podporu domácností i průmyslu ve výši 200 miliard eur brutálně ničí konkurenci, takže ani velké evropské země se takové sumě nikdy vyrovnat nemohou. V důsledku budeme na Německo doplácet všichni a především my, ostatně jako vždycky. Němci totiž budou při nákupu energií solidárně přeplácat ostatní země EU, které proti tomu marně protestují. Vláda Petra Fialy stále váhá a možná se i bojí být svéprávná. Poláci už důsledně omezili vývoz své laciné elektřiny do Německa, prostě už nechťejí na svého bohatého souseda doplácet, a to nezmiňujeme Francii a další.

Před pěti lety jste obdržel státní vyznamenání za přínos vědě a krátce poté vám byla ukončena pracovní smlouva ve Fyzikálním ústavu Akademie věd. Určitě jste si na to vzpomněl při letošním udílení cen naposledy z rukou prezidenta Miloše Zemana. Co si o samotném aktu vyznamenávání myslíte, má v nynější době ještě vůbec smysl?

Tak o tom se po pádu komunistického režimu v listopadu 1989 vážně uvažovalo, zda má vůbec význam předávat nějaká nově demokratizovaná vyznamenání. Přes počáteční odpor nakonec převládl názor, že státní oceňování občanských a vojenských zásluh je jedním z tradičních projevů kulturní vyspělosti státu. Nejvíce vyznamenání rozdával, a tak ocenil své kamarády a spolubojovníky, tehdejší prezident Václav Havel. Letošní předávání se nijak nevymykalo této tradici. Obřad proběhl důstojně a je újmou oceněných, že se nezúčastnili představitelé Sněmovny a Senátu, když nejvíce vyznamenáných navrhly právě obě komory Parlamentu. Při televizním přenosu nejvíce rušilo pozadí každého záběru, které ukazovalo ministryni obrany s (ne)elegantně přehozenou nohou přes nohu.

Velký počet vyznamenáných byl z kategorie „in memoriam“, takže nejde o naše významné současníky, ale zasahujeme do hluboké historie, aniž jsme svědky zřejmých důvodů, proč po řadě desítek let oceňujeme právě je, navíc když ani není možnost to někomu relevantnímu předat. Na druhé straně je to zasloužený projev úcty k historickým činům. Význam oceňování byl zpolitizován v osobě Miloše Zemana, a jestli někdo Parlamentem navržené ocenění odmítne, jde o jeho osobní projev. Na to má každý právo, stejně jako na rozhodnutí nepřijmout třeba léčení. Zpolitizování je bohužel produktem doby a nemine ani příští prezidenty, kdy po třiceti letech ukončení tyranie zločinecké organizace KSČ se důvodně obáváme, že hlavou státu bude bývalý člen této zločinecké organizace. Už jen televizní duel Bureše s Pávkem znechutí mnoho nezapomínajících občanů.

S tou zaslepeností ve vztahu k prezidentovi hraje prim šéfka Sněmovny Markéta Pekarová Adamová. Nejprve osočila Miloše Zemana, že se Sněmovně mstí, když nepřistoupil na vyznamenání jedenácti osobností, které mu navrhla. Když se přišlo na to, že dotyční ocenění odmítli, příspěvek na sociální síti smazala. A za mstu označila i veto prezidenta u novely státního rozpočtu, ačkoli je logicky zdůvodněné. Je předsedkyně TOP 09 ženou na svém místě?

Ať máme na prezidenta jakkoliv kritický názor, nemůžeme mu upřít, že je ekonom s dlouholetou zkušeností. Pro nesouhlas s rozpočtem asi měl důvodný ekonomický argument a navíc i mnoha jiným ekonomům se rozpočet taky nezamlouval. Zato o Pekarové Adamové víme jen, že je odbornicí na svetry, a tak se ani není co divit jejímu „expertnímu“ vyjádření o pomstě za zkrácený rozpočet Hradu.

Vy jste býval radním Prahy 5, co jako patriot a čestný občan této městské části říkáte jejímu vedení vzešlému z nedávných voleb?

Vyhrálo nově vytvořené hnutí Praha 5 sobě, které také vytvoří koalici, co nahradí dlouhodobě vládoucí ODS. Moc jim fandím, protože právě nové formy a nápady nás mohou konečně vyvést ze stagnace. Jen doufám, že se v budoucnu promítnou také do vládnoucích struktur a do Parlamentu. V českých poměrech můžeme v tomto ohledu ještě nějakou dobu očekávat jistou ustálenost bohužel

nazvatelnou „stabilitou“. Ale do budoucna, až zcela odpadne „babišovský“ faktor negace, nelze vyloučit nová štěpení, tentokrát po názorově-ideově-ekonomických liniích, kterých není málo. Kromě vytríbení domácích politických vztahů je to i vztah k EU a její integraci, k finanční stabilitě eura, k zelenému náboženství čili politice Green Dealu, kterou reprezentují především ti, co létají svými tryskáči, ale nezabývají se ekonomickými dopady na zchudnutí obyvatelstva. Dále to může být i genderová politika nebo všeobecný názor na liberálnější či konzervativnější stanovisko k vývoji světa nebo zhodnocení působení globalizace či devalvace tradičních hodnot křesťanství a demokracie. To ovšem za nevyhnutelné podmínky, že svět se nezblázní do podoby vzájemných válek a nukleárních vyvražďování. A to ještě nevíme, jaké nečekané výzvy lidstvo v příštích letech čekají.

Akademie věd byla nařčena z ideologizovaného přístupu k badatelské činnosti týkající se klimatické změny. Ve své knize vydané špičkovým nakladatelstvím Elsevier máte třicetistránkové pojednání o klimatu z pozice termodynamika. Jaký je tedy váš názor na politizaci klimatologie?

Klimatologie je hrubě zpolitizovaná a vyhrožování změnou klimatu je na stejné úrovni jako vyhrožování nukleární válkou. Myslím, že dopis autorů Jana Pokorného a Josefa Sejáka byl podnětný a cílil na problémy vědecky a nevědecky prosazovaných teorií a analýz. Naznačil, že příčinou oteplování nemusí být jen zesílení skleníkového efektu nárůstem obsahu CO₂, ale třeba i úbytek ploch přirozených lesů. V odpovědi akademie se zdůrazňuje, že autoři ignorují a nerozumějí podstatě skleníkového efektu, což je silné napadení jejich vědeckosti, a že pro jejich mimořádná tvrzení potřebují i mimořádné důkazy. Na rozdíl od akademiků si dovoluji připomenout, že historické záznamy poukazují na skutečnost, že změny teplot předcházely změnám v obsahu CO₂, byť souhlasím s tvrzením, že fyzikální (termodynamické) zákony musejí platit a jistě by si je klimatologové měli zopakovat. Bilance tepelných toků doma je jednoduchá a pochopitelná, ale nesrovnatelná s obtížným popisem klimatických rozdílů naší planety (geometrichost, odrazivost atd.). Zmínění akademici si pochlebují, jak jejich expertní stanovisko odpovídá současným poznatkům moderní vědy, a tak se jich dovoluji zeptat, kterým, protože jsou často protichůdné, i když mnohdy zamlčované. Lidstvo svým přemnožením a náročnými technologiemi planetě zjevně škodí, ale nemělo by si nárokovat pýchu, že je mocnější než přirozené děje změn klimatu.

Napsal jste patnáct odborných knih a dvě beletristické. Zatímco odborné články přinášejí efekt v podobě citací, jaký význam pro vědce má psaní knih?

Sestavit knihu je otázka mnohaleté systematické práce a ve vědeckém hodnocení není téměř vůbec valorizována. Odborné články mají svůj citační ohlas, ale u knih je to buď počet prodaných výtisků, nebo účet tzv. otevření (downloads). Musím se pochlubit, že ruský překlad mé knihy, vydaný v roce 1988 v Moskvě, se postaral o rekord a dva tisíce výtisků se prodaly během jednoho týdne. Stejně tak bylo potěšující, že u triptychu nakladatelství Springer (2017) se u hodnoty downloads objevilo desetitisícové číslo. Ani finančně nepřináší odborná kniha nijaký efekt, protože špičková nakladatelství neplatí s výmluvou, že už samotná publikace u nich je poctou. U beletrie je situace jiná a záleží na nákladu a finančních možnostech autora, zdali se kniha dostane na přednostní pult knihkupectví, ale i na recenzích či známostech a podobně. U mě jde spíše o vlastní dobrý pocit ze spisovatelských výsledků a také mě potěšilo, když se jedné z beletrií dostalo nominace na knihu roku. Každopádně takovéto ucelené knižní pohledy mají pro společnost význam větší než sepisování politických komentářů, omlouvám se.

Tak takový Alexandr Mitrofanov, jenž se sepisováním politických komentářů živí, by se proti tomu nejspíš ohradil. Ale budiž. Kam vlastně v současném trendu sofistické a nevidaného počítačového rozvoje směřuje věda?

Každý pokrok s sebou přináší pozitiva a negativa. Na začátku technologické revoluce rozbíjeli dělníci

parní stroje, protože se báli, že přijdou o práci. Nástup počítačů přinesl stejné dilema zatím bez efektu ničení. V oblasti mého působení jsme v raném stadiu sestavovali měřicí přístroje podomácku v laboratoři a během měření jsme je upravovali tak, aby odpovídaly našim představám exaktního zhodnocení experimentu. Stali jsme se tehdy vlastně jakousi součástí experimentu, obdobně jako kdysi přistupovali k bádání alchymisté. Dnešní enormní sofistikace dovedla měřicí přístroje bezmála ke stavu nepopíratelné dokonalosti, takže i pro nejtěšnější zásahy do konstrukce jsme nuceni povolat servisní techniky. Stali jsme se tak pouhopouhými uživateli, kteří založí vzorek a obdrží výsledek „upečený“ někde v útrobách „černé skříňky“ ovládané počítačem a algoritmy, které obvykle neznáme. Je to obdobně jako v éře prvních automobilů, kdy jsme si ledacos mohli opravit sami, zatímco dnes jsme schopni tak akorát zvednout a zavřít víko od motoru. Je to uživatelská daň pokroku. Určitě dobrá, ale...

Daní za pokrok je i obrovská spousta informací, které se na nás neustále valí. Ve vědě i v civilizaci hraje informace zásadní roli, ale jak si poradit s jejich přemírou?

Je to tak už od prvopočátku civilizace, kdy se předpokládalo, že vše sestávalo ze čtyř živlů: ohně, země, vody a vzduchu, které propojovala forma. Od té doby máme i dnešní „in-forma-ce“. Říká se, že stejně jako energii ani informaci nelze vytvořit ani zničit, prostě je jen zatím nepoznaná nebo neobjevená. Zavčasná informace je důležitá všude od vědy až po vojenství, kde znalost pohybu nepřítele je někdy důležitější než zbrojní převaha. Teorie informace pronikla i do mé oblíbené termodynamiky ukazující, že i počítačový bit našel svoji energetickou hodnotu 10^{-23} J/K. Historicky zkoumané a v civilizaci nezbytné teplo jako takové nenese s sebou žádnou informaci a na jeho zpracování je potřeba sofistikovaný parní stroj, jinak také informační převodník, zatímco teplo zpracované třeba do formy elektrické energie už s sebou informaci přináší, a tak mu stačí jednodušší zpracovatelský stroj (elektromotor). Enormní informovanost, internet a další poučné zdroje včetně insinuací jsou štěstí i neštěstí, přičemž v mém oboru se nabízí moto, že pokud je cílem vědy hledání pravdy, pak její hledání přes informace může badatele od vědy i odradit!

ZDROJ: PL